

Albert nevét, de ebből még nem tudjuk meg, hogy Nyárynak a Századok 1869. évi folyamában a 378—396. lapon olyan értekezése jelent meg, mely Posthumus István történetének mindmaig legbecsesebb forrása. Általában véve sok becses bibliographiai adatra figyelmeztette volna Wertner doctort *Petrik* bibliographiája, s a Századok és *Szinnyei* repertoriuma, sőt *Mangold* oknyomozó története is, melyre különben néhányszor hivatkozik a szerző.

Másrészt azonban valóban óriási az az anyagkészlet, melylyel ezúttal is dolgozik. Különösen nagy súlyt helyez — az okíratokon kívül — a baráttörténetírókra s a múlt századbeli historikusokra, talán annál az elvnel fogva, hogy „valamely hosszabb ideig fenn létezett (?) tévedésnek ismerete és tanulmányozása a genealogiai valóságot is dicsőfényvel veszi körül“. Némely életrajznál, pl. Kálmán ifjabb fiánál, Borisnál (257—280 l.) az ő cikkét tartom a legjobb feldolgozásnak.

Könyvének bevezetésében kifejti a genealogiának alaptételeit, a mennyiben azok a születés, házassági összeköttetések s halál adatainak egybegyűjtésére s birálatos feldolgozására vonatkoznak. Ezt a rendszert következetesen alkalmazta könyvében, mely azonban távolról sem ilyes adatok halmaza. Műve — mint maga is írja — azt az útát akarja kijelölni, a melyen „az egyetemes és hazai történelemnek a genealogiával való számos kapcsa összhangzó egészszé alakítható; oly egészszé, mely — a családtörténelmi szempont szigorú megtartásával — a keretében mozgó személyeknek minden irányban ismertető képét nyújtja“.

Wertner, mint ebből az idézetből is kitűnik, nem tartozik a könnyebb modorú írók közé s előadását különösen nehézkessé teszi az a szokása, hogy egyes forrásokkal és feldolgozókkal nemcsak a jegyzetekben bajlódik, hanem magában a szövegben is. De nem is olvasmányt akart nyújtani, noha némely helyütt jól folyó elbeszéléseket ad, hanem rendszeres és tudományos alapon álló genealogiát, mely föltárja a helytelenségeket s a hiányokat és megállapítja a tiszta valóságot. Ezt, ha nem használta is föl teljesen a legújabb irodalmat s így itt-ott benn felejtett olyan hézagot, a mit kitölthetett s olyan hibát, a mit kijavíthatott volna, egészben véve el is érte s olyan forrásmunkát adott, milyennel mindezideig nem dicsekedhetett irodalmunk. *M—r.*

Különfélek.

Mikor volt Kolozsvárt az első színházi előadás? Az, hogy az első rendes színházi előadás, a valódi kezdet, 1792-ben volt Kolozsvárt, kétségtelen. Kevésbé biztos s pontosan alig meghatározható a napja. T. i. 1792 nov. 11-re teszi *Vahot Imre* (*Magyar Thalia* 1853. 88 l.), *Kőváry L.* (*Erdély tört.* VI. 183 l.), *Vasárn. Ujs.* 1871. 183 l. (világosan Kőváry után). *Bayer J.* (*Nemz. játéksz. tört.* I. 490 l.), *Vályi B.* (A

magy. színészet tört. 200 l.) s kit legelől kellett volna említeni, *Könyves Máté* „Játékszíni Koszorú“-jában (Pest, 1846. 97 l.) honnan a nov. 11-dike általában elfogadott adat lett.

1792 decz. 17-dikét mond *Csokonai Vitéz József* (Zsebkönyv. 1830. 6 l.) és *Sáska János* színész, ki 1812 decz. 12-én azt írja: „Husz esztendeje csak 5 napok hijjával, mióta e Magyar Hazában Nemzeti J. Szín állott fel.“ (Színlap e. napról. Erd. Múz.-ból.) *Gr. Bethlen Elek* decz. 16-dikát ír 1793 márcz 13-án írt levelében s ugyanezt az adatot fogadja el *Szilágyi István* is (Ért. a tört. tud. köréből. V. k. 6. sz. 61 l.); *Nagy Lázár* pedig decz. 11-ére teszi az első előadás napját 1821-ben írt kézírati művében *Sándor István* (Sokféle VII darab, 1801, 64 l.) csupán 1792-öt említ.

Ime tehát legalább is 4 datumunk van: nov. 11, decz. 11, 16, 17. Nem valószínűtlen, hogy Nagy Lázár nov. 11-dike helyett írta a decz. 11-et, mert amúgy sem a legpontosabb a datumokban, s így három maradna, melyek közül kettő, a decz. 16 és 17 nagyon közel áll egymáshoz s majdnem egynek vehető, t. i. Sáska János tévedett egy napot, kitől a Csokonai Vitéz Józsefé minden valószínűség szerint ered, mert valószínű, hogy a színlapon decz. 12-én megjelent jegyzetét még 11-én írta, a mi csakugyan 5 nappal megtoldva decz. 16-ot, vagyis a Bethlen Elek datumát adja. Marad e szerint 2 nov. 11 és decz. 16. Melyik a valódi? Száz évnél bizonyosan lényegtelen különbség ez a 30 egynehány nap s ha a decz. 16-dika volna is a valódi datum, Kolozsvár joggal ünnepelte az évfordulót nov. 11-én, azon a napon, melyre a hagyomány és a tudományos köztudat tette. A mi nov. 11-ét illeti, addig, míg pontos adat nem kerül elé, nyilatkozni nem lehet. ¹⁾ Annyi bizonyos, hogy az ifjak az engedélyt okt. 2-án már megkapták; nov. 11-ig tehát volt meglehetősen idejük előkészülni annyira, hogy egy kis játékot előadjanak s ez a valószínűségnek meg is felel. Lehet az is, hogy ezt az első előadást csak jóval utóbb, decz. 16-án követte a 2-dik előadás s mert ettől fogva a játékok rendesebben folytak, némelyek ezt vették a kezdetnek, mások amazt s talán innen az eltérő adatok. Különben legnagyobb hitelűnek Bethlen Elek adata főképp azért tekinthető, mert a kezdő ponthoz legközelebb esik s mert ő jelen volt azon az előadáson, melyet ő annak nevez, habár az előadott darab címét nem jegyzi fel. Ennyi, a mit ma tudhatunk.

F. Z.

¹⁾ A legrégebb kolozsvári színlapot eddigelé a „*Magyar színházi lap*“ közölte (1860. 18 l.), mely szerint „Az Erdélyi Nemes Magyar Játzó Társaság“ Pünkösdhava 9-ik napján előadta „Az Indusok Angliában“ cz. vígjátékot (3 felv.) még a gr. Rhédeiné nagy termében. Ez tehát 1792 máj. 9-én történt. Ezt közölte újabban a „*Magyar Geniusz*“ a kolozsvári jubileum alkalmával.

